

ОБРАДА АНДРИЋЕВЕ ПРИПОВИЈЕТКЕ КОСА

НАСТАВНЕ МЕТОДЕ: текст-метода, дијалошка, монолошка (излагање ученика); интерактивна метода (интерактивно учење у проблемској настави); интерактивни рад у групама (или у паровима).

НАСТАВНА СРЕДСТВА: читанка за 9. разред (текст приповијетке), картице за рад у групама или паровима (опис задатака), заједнички пано.

ВАСПИТНИ ЦИЉЕВИ. Развијање вољних и карактерних особина: морална чврстина, осјећање дужности и одговорности код ученика. Формирање личног односа према социјалним и моралним питањима у књижевно-умјетничком тексту. Развој способности моралног вредновања.

ФУНКЦИОНАЛНИ ЦИЉЕВИ. Максимално ангажовати ученике и подстицати их да самостално запажају и анализирају структурне елементе приповијетке; понављање забиљешки о књижевно-језичким елементима, те извјештавање по групама (паровима) о ономе шта су открили или записали. Унапређивање способности уочавања битних структурних одлика књижевног дјела. Оспособљавање за самосталан истраживачки рад. Буђење читалачких интересовања и развој способности изражавања мисли и утисака о прочитаном дјелу.

ОБРАЗОВНИ ЦИЉЕВИ. Уочавање и анализирање приповједачких поступака, подсјећање на ранија читалачка искуства у вези са опусом Иве Андрића. Указивање на тематско-мотивску, значењску и идејну слојевитост приповијетке, те на језичко-стилске особености Андрићевог прозног стваралаштва. Анализирање композиције дјела и одређивање жанровске припадности.

ВРЕМЕНСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЧАСА: увод: 10 минута, главни дио: 25 минута и завршни дио: 10 минута.

ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ / ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ: Ученик: анализира композицију и приповједачки поступак; процјењује идејно-естетске, језичко-стилске и друге вриједности умјетничког дјела.

* mayastep@teol.net

ПЛАН ЧАСА. ТОК НАСТАВНОГ РАДА.

1. КОРАК.

Уводни дио. Фронтални рад наставника са одјељењем на увођењу у наставне садржаје:

- а) Који је наш једини нобеловац у књижевности?
(Иво Андрић) (1892–1975)
- б) За које је књижевно дјело добио Нобелову награду?
(За роман „На Дрини ћуприја”, 1961. године)
- в) Осим романа, шта је још Андрић писао (а са чиме смо се већ сусрели у нашим читанкама)?
(Приповијетке: *Аска и вук*, *Прича о кмету Симану*, и др.)

Главни дио часа. Истицање циља часа: Приповијетка *Коса* Иве Андрића (написати на табли и поставити пано на коме је Андрићева слика и цртеж који приказује сељака са косом).

- Изражајно наставничково читање приповијетке
- Објашњење непознатих ријечи:

касаба (тур.) ‘градић’; *чаршија* (тур.) ‘трговачки дио града’; *маџа* (тур.) ‘продавница’; *јуша* (енг.) ‘биљка од чијих се влакана праве вреће’; *лика* ‘танки слој с унутрашње стране коре дрвета, употребљава се за везивање’; *чаир* (тур.) ‘ливада’; *варцарска коса* ‘коса израђивана у Варцар Вакуфу (Мркоњић Град)’; *арар* или *харар* (тур.) ‘врећа од грубе длаке козе’; *авалук* или *халвалук* (тур.) ‘част у пићу’; *самар* (грч.) ‘дрвена направа која се ставља на леђа коњу’.

2. КОРАК. Подјела задатака (наставних листића) по групама (паровима)

Напомена: Ради се у 6 група од по 4-5 ученика. Ученици су распоредени по групама према полугодишњем успјеху из српског језика (уколико се ради по паровима, у сваком пару је један ученик са бољим успјехом и један ученик са слабијим успјехом из српског језика).

3. КОРАК. Самостални рад парова (или група) на рјешавању задатака.

НАСТАВНИ ЛИСТИЋИ

I ГРУПА

Читајући пажљиво текст приповијетке *Коса* И. Андрића, ријешите следеће задатке:

1. Напишите назив теме ове приповијетке (ужа и шира тема)!
2. За сваку тематску цјелину напишите кратак наслов (композиција приповијетке)!

II ГРУПА

Читајте пажљиво текст Андрићеве приповијетке и одговорите на питања:

1. Чиме се одликује лик сељака Витомира (чиме су испуњена његова размишљања, како га је Андрић видио у граду)?
2. Издвој одломке у којима се сељак читаоцу најнепосредније представља (монолог, дијалог, одлука о куповини)!
(особине кратко и јасно преписати на папир)

III ГРУПА

Пажљиво читајте приповијетку *Коса* и потражите:

1. Андрићеве сентенце-идеје!
2. Својим ријечима, формулишите основну идеју (пишчеву поруку) ове приповијетке!
(препиши на папир у боји)

IV ГРУПА

Пажљиво читајте приповијетку и извршите језичку анализу:

1. Потражите примјере за портрет, монолог и дијалог (и препиши их)!
2. а) Посматрајући одломак: *Сељак чуци, вади једну по једну, затледа јој кривину, боју и сјај, оштрава прстом рад, хвата је обема рукама, приноси образу као љушку и леда низ оштрицу, као да нишани [...]* Закључи какву улогу у нарацији има гомилање глагола. Њима Андрић постиже да је радња: а) успорена, статична; б) динамична, са честим и брзим промјенама?
б) Хомоними (грч. *hotos* 'исти, једнак'; *опота* 'име') су ријечи које исто звуче, пишу се и мијењају, али имају потпуно различито значење. Који је хомоним у овом тексту?

V ГРУПА

Прочитајте приповијетку и у свјетлу што боље анализе Андрићевог језика:

1. Пронађите и препишите појединости: чулне, визуелне и психолошке!

2. У приповијечи преовладава презент: Шта је писац на овај начин постигао? На који начин доживљаваш испричано: а) као нешто што је било упрошлости; б) као нешто што се дешава „сада” ту, пред нама? Образложи свој одговор!

VI ГРУПА

Пажљиво прочитајте приповијетку *Коса* и извршите стилску анализу текста:

1. Потражите и препишите примјере за епитете и поређења (компарације)!
2. Пронађите и препишите на папир у боји примјере за ономотопеју и персонификацију!

Завршни дио часа. У завршном дијелу часа представници група извјештавају како су урадили своје задатке (читају одговоре на постављена питања). Наставник и ученици коментаришу одговоре. Оне одговоре који су најкарактеристичнији за њихову групу ученици ће написати на пану.

I ГРУПА

1. ТЕМА:

Шира тема: (Витомиров) пазарни дан у касаби

Ужа тема: Витомир је дошао у касабу да купи косу (Куповина косе)

2. ТЕМАТСКЕ ЦЈЕЛИНЕ (композиција приповијетке):

Увод: Витомир долази у касабу с намјером да купи косу

Заплет: Сељак испитује косе

Врхунац: Витомир је неодлучан између двије косе: „Златке” и „Тиролке”

Расплет: Сељак са Дикава се брзо и нагло одлучује и купује косу

Завршетак: Витомир чашћава кумове због добре куповине и одлази у своје село.

II ГРУПА

1. Витомир је неповјерљив јер не жели да га трговци преваре, због тога он постаје лукав и привидно неодлучан да би добио на времену и са стрпљењем разгледа косе у жељи да сам донесе одлуку о куповини косе. Он зна да коса другачије изгледа у дућану, а другачије на његовој ливади. *Док је ледаш у дућану, ти би реко: сабља, бої гао, а кад је изнесеш га*

косиш, она се росија швайска, шои у шрави ко восак и несјаје пог беле-
тијом ко леденица.

Сељак са Дикава се помало плаши града па зато *Вишомир* сваком
одобрава, али у ствари иде само за својим ухом и својом мишљу.

2. МОНОЛОГ: *Знам ја што, знам, говори он у себи, све што се пише и
слика лијепо је да не може бити љепше – и сва та љепота траје док човек
не купи и не плати, а онда почиње оно што није лијепо, оно на чему свак
зарађује, а сељак губи. Чувам се ја љепоте и златом везене јазике ко гује у
шрави. Али учувати се не можеш!...*

Дијалог: *Не треба ти мислити, Вишомире, добра је коју тог узмеш; шу
фалинке бити не може.*

*'Ја', каже сељак, али не зато што је сагласан, него да би добио времена
да размишља слободно и независно од шртовчевих речи.*

*'Не треба ти лаву лупати', наваљује шртовац, 'видиш писмо и слику
дјетелину'.*

'Ја, ја' одговара сељак расејано...

Одлука. *После дугог куцања, премишљања и оклевања, најпосле се реши за
једну од оне две косе. И што се реши некако одједном, као кад човек у
воду скочи.*

III група

1. Андрићеве сентенце (идеје):

- „Сељак не мисли много ни дуго унапред о пословима, али у тренутку кад посао свршава, он сав легне на њега и тада мисли упорно, усредсређено и некако целим телом и свом снагом.”
- „...добро зна да писмо превари и онога који уме да чита, а да слика опсени очи човеку па од оног што гледа не може да види оно што је у ствари.”
- „...све што се пише и слика лијепо је да не може бити љепше и сва та љепота траје док човек не купи и не плати, а онда почиње оно што није лијепо, оно на чему свак зарађује, а сељак губи. Чувам се ја љепоте и златом везене јазике ко гује у трави. Али учувати се не можеш!”

2. ИДЕЈА (групе): Одлуке треба доносити стрпљиво, сабрано, последије дугог размишљања, самостално... Живот је саткан од лијепих и оних других тренутака, ни једне ни друге не можеш сачувати нити избјећи, ни одбранити се...

IV ГРУПА

1. ПОРТРЕТ: [...] *шејри сиџан и крезуб, а очице му већ итрају лукаво и негејински.*

Дијалог: *Не треба ти мислиши, Виџомире, добра је коју јод узмеш; шу фалинке биши не може.*

Ја!, каже сељак.

Монолог: *Ах, џосусталица свјејска!*

‘Знам ја џо, знам’, говори он у себи, ‘све што се пише и слика лијепо је’ [...]

2. а) Гомилање глагола утиче на динамичност радње, све се брже одвија са честим промјенама.

б) Хомоним у овој приповијетци је ријеч која је наслов приповијетке – *коса* (коса којом се коси трава, коса на глави, назив стреме ливаде и др.)

V ГРУПА

1. Појединости:

- Чулне појединости: рика говеда, блејање стоке, пословна вика, људска дозивања, метални звук (косе), звук челика...
- Визуелне појединости: сељак пролази поред гвожђарских магазина, улазак сељака у магазу, шегрт стоји, сељаци се заустављају у пролазу...
- Психолошке појединости: у мислима сељак је негде у свом чаиру, у јеку косидбе; у себи зна да писмо превари; „чита” њену судбину...

2. Писац презентом постиже увјерљивост радње јер тако имамо утицај да се све дешава ту, пред нама, сада.

VI ГРУПА

1. Епитети: израз лица-занесен и одсутан; слова-ситна и сребрна; Витомир-збуњен и неспретан; речи-љубавнички нежне и душмански јетке...

ПЕРЕБЕЊА:

- сељак „приноси косу образу као пушку”;
- косе су умотане јутом и повезане „ко сабље”;
- „Све то наслуђује Витомир мутно и нејасно, али живо као физички бол”;
- коса „сикће као гуја у трави”;

- коса „се роспија швапска, топи у трави ко восак и нестаје под белегијом ко леденица”;
 - Витомир се „реши некако одједном, као кад човек у воду скочи.”
2. ПЕРСОНИФИКАЦИЈЕ: - „очице му већ играју”;
- „прелази очима преко повешане робе”;
 - „види сав пут који је прешла (коса)”;
- ОНОМАТОПЕЛА: „Дан, дан, дан...цин, цин...тен, тен!”

Напомена:

Подстицати рад групе (пара) на веће заједничко ангажовање на следећи начин:

- сви чланови групе нека се ангажују у тражењу одговора;
- док вођа групе пише одговоре на папир у боји, нека остали чланови групе тај одговор записују у своје свеске.

4. КОРАК

Извјештавање представника група и коментар наставника и ученика уз сваки одговор. Вође група пишу на пану подвучене одговоре или лијепе папире у боји са већ написаним одговорима.

5. КОРАК

Анализа тока рада и оцјена рада група (парова).

6. КОРАК

Уопштавање резултата и синтеза знања.

7. КОРАК

Домаћи задатак: Напиши писмени састав на тему „Пијачни (пазарни) дан у своме мјесту” (опиши и оно што видиш и оно што чујеш у вријеме када је у твом мјесту богата пијаца).

